

Alapfogalmak, definíciók, jelölések

(Pomáz város klímastratégia 1. sz. melléklete)

A melléklet felépítése/fejezetei:

- Miért fontos az alapfogalmak tisztázása?
- alapfogalmak (ABC sorrendben)

Miért fontos az alapfogalmak tisztázása?

Ahhoz, hogy az éghajlatváltozásról, vagy a tágabb értelemben vett környezeti válságról érthetően tudjunk beszélni, fontos tisztázni, definiálni néhány alapfogalmat.

Ahhoz, hogy építkezni tudjunk szilárd, megbízható alapokra van szükségünk. Ez a kijelentés nem csak az építőiparra, hanem a „tudásiparra” is igaz.

Ha érthetetlen, vagy éppen félreérthető fogalmakat használunk, akkor az üzenetünk is érthetetlen, vagy éppen félreérthető lesz. De nem csak másokat, hanem saját magunkat, gondolkodásmodunkat és így végkövetkeztetéseinket is eltorzítjuk a hamis képalkotással.

Éppen ezért elengedhetetlen, hogy a témával kapcsolatos – e dokumentumban is használt – alapfogalmakat tisztázzuk.

A megfelelő kommunikáció, illetve ismeretátadás alapja, hogy a kommunikáló mindkét fél számára ismert és azonos módon értelmezett jel/nyelvrendszerben történjen.

Félreértések gyakran azonos anyanyelvű személyek között is előfordulnak, ha a felek adott témáról nem ugyanolyan szintű ismeretekkel rendelkeznek. Ilyen esetekben a felek a kommunikáció során használt egyes fogalmak alatt más jelentés tartalmat értenek.

A félreértések hétköznapi témák kapcsán ritkábban, ugyanakkor a mélységében kevésbé ismert témák kapcsán gyakrabban fordulnak elő. Az éghajlatváltozás tipikusan egy ilyen témának számít. Sokat hallunk róla, sokunkat foglalkoztat a dolog, mégis sok esetben az amúgy a tévében, sajtóban is elhangzó, nap, mint nap puffogatott fogalmakkal sem vagyunk tisztában, vagy nem ugyanazt értjük alatta. (Sajnos sok esetben a tévében is eleve tévesen, félreérthető módon használják e szavakat, fogalmakat).

Fontos megjegyezni, hogy az olyan „alapvető” fogalmak, jelenségek, mint például az időjárás, éghajlat, éghajlatváltozás is eltérő jelentéssel bírhatnak a különféle tanulmányokban,

szakirodalmakban, a politikai és közéleti környezetben, szóhasználatban. Éppen ezért nagyon fontos (lenne) – különösen, ha több ember életére kiható döntések meghozatala során használjuk e fogalmakat – hogy egységesen ismert legyen a definíció, mely a használunk kommunikációnk során.

Kedves Olvasó! Mielőtt elolvasná az itt használt – alább felsorolt – fogalmak meghatározásait, próbálja meg maga is értelmezni, definiálni a sorra kerülő fogalmakat! Meglátja, mennyire eltérő meghatározásokat fog alkotni, mint az itt leírtak. És ha arra is van ideje, hogy az interneten is kutakodjon, még több kisebb-nagyobb mértékben eltérő definícióra akadhat. Ugye ezek után nem csodálkozik azon, miért van olyan sok félreértés, képzavar, megtévesztő információ a témában?

Természetesen nem csak „speciális” témák esetén találkozhatunk a fogalomalkotás, definiálás „problémájával”. A mindennapi életben is azzal szembesülhetünk, hogy az általunk használt szavak jelentéstartalma „eltérő”. Tíz emberből tíz másként definiálná az asztalt, vagy akár az almát is. Valaki négy lábon álló bútornak írná le az asztalt (holott tudjuk, hogy nem feltétlenül négy lába van), van, aki az étkezésre, munkához használt lapos felületű bútorféléként mutatná be és az almát is valószínűleg formája, íze, növényteni rendszerezése stb. alapján határoznák meg.

Felmerülhet a kérdés, ha ennyire másként értelmezzük a minket körülvevő dolgokat, akkor miért nem okoz gondot ez a mindennapokban? Hiszen az eltérő definiálás ellenére azért, tíz emberből tíz meg tudna különböztetni egy asztalt a széktől és az almát sem kevernék össze más gyümölcssel.

A válasz (nem) egyszerű. Almával és asztallal életünk során számtalanszor találkozunk különböző formában. Láthatunk, ízlelhetünk piros, sárga, zöld, kicsi, nagy, édes, kevésbé édes almát is. És fontos persze, hogy a más néven illetett, amúgy egy-egy tulajdonságban hasonló narancssal, mandarinnal, körtével stb. is találkozunk, ezek eltérő tulajdonságait megismerjük. Így egy olyan széles fogalomhalmaz alakul ki az almáról a különféle, de együtt megjelenő tulajdonságai (íz, forma, szín stb.) alapján, mely segít megkülönböztetni a hasonló gyümölcsöktől, melyek „tulajdonsághalmazai” sokszor átfedésben vannak.

De mi történne, ha olyan tíz embert választanánk ki az alma, narancs és körte szétválogatására, akik nem láttak, ettek még életükben almát, körtét narancsot? A kellő tapasztalat és tudás (információ) hiányában bizonyára kevésbé jól sikerülne a szétválogatás. Ha az egyenlítő mentén esne a hó, az ott élő népek lehet csodálkoznának, és nem találnának szavakat sem az ismeretlen jelenségre. Ezzel szemben az eszkimóknak akár 50 féle szavuk is van a hóra. Mit mutat ez meg, mi köze van ennek jelen tanulmányhoz?

Azt, hogy mentális tulajdonságainkat, **gondolkodásmódunkat, gondolatvilágunkat nagymértékben befolyásolja az a kulturális, társadalmi, tudományos és ökológiai közeg, ami körbevesz bennünket. Rövidebben szólva, a minket érő információ halmaz fogja meghatározni fogalomkészleteinket, gondolkodásmódunkat.**

Ezért fontos nagyon, hogy adott témában megfelelő információk birtokában legyünk, megfelelő jelentéstartalommal használjuk a témakörben használt szavakat, fogalmakat.

(Az egyes fogalmaknak más definíciót, értelmet is lehet adni, de jelen anyagban a fogalmakat az alábbi jelentéstartalomban használjuk)

- *időjárás*
- *IPCC*
- *SWOT*
- *klímaváltozás*
- *környezeti válság*
- *éghajlat*
- *klíma*
- *klímastratégia*
- *ökoszisztéma*
- *üvegházhatás*
- *paradigmaváltás*
- *üvegházhatású gáz*
- *kistérség*
- *klíma tagadás*
- *klíma semleges*
- *globális felmelegedés*
- *kognitív disszonancia redukció*
- *manipuláció*

időjárás:

Időjárásnak nevezzük a Földet a világűrtől elválasztó légkör (atmoszféra) valamely helyen és rövidebb időszakban jellemző fizikai paramétereit, azok kialakulását és egymásba átalakulását.

A definícióból látható, hogy egy nagyon nehezen körbeírható, tág fogalomról van szó, melynek meghatározása során újabb fogalmak értelmezése válik szükségessé. A „valamely” és „rövidebb” kifejezésből láthatjuk, hogy a fogalom adott téma vizsgálata során, az aktuálisan meghatározott paraméterek mellett válik körülhatárolhatóvá. Földtörténeti léptékben az egy napos, egy hetes, vagy akár éves, évtizedes időszak is rövidebbnek számít, mégis ezen intervallumok is más-más megítélés alá esnek. Ezért minden esetben fontos tisztázni, hogy adott téma/szöveggörnyezet során pontosan mely térség, mely időszakára vonatkoztatva használjuk a fogalmat.

éghajlat:

A légkör adott helyen és adott pillanatban fennálló állapota a meteorológiai értelemben vett idő, az ugyanott hosszabb (több évtizedes) időszakra jellemző állapotegyüttes **az éghajlat.**

IPCC:

Az Éghajlatváltozási Kormányközi Testület (IPCC, angolul: Intergovernmental Panel on Climate Change) 1988-ban megalakult szervezet, amelynek létrehozását az ENSZ Környezetvédelmi Programja és a Meteorológiai Világszervezet kezdeményezte, illetve az ENSZ Közgyűlése az éghajlatváltozással foglalkozó határozatában megerősítette. Célja, hogy értékelje és összefoglalja az emberi tevékenység által kiváltott klímaváltozással kapcsolatos kutatási eredményeket.

Fontos megjegyezni, hogy a szervezet önálló kutatást nem végez, hanem referált tudományos publikációkat dolgoz fel, és ezek tartalmát jelentéseiben foglalja össze.

Klímaváltozás = Éghajlatváltozás

Mivel egy összetett szóval állunk szemben így az összetétel mindkét elemét (klíma/éghajlat – változás) külön is vizsgáljuk.

A fogalmak meghatározására a Wikipédiát hívtuk segítségül, hiszen ha az interneten rákeresünk a fogalomra nagy valószínűséggel ennek az oldalnak a magyarázatát kapjuk meg.

„Az éghajlat vagy klíma (ógörög κλίμα, klíma) valamely hely hosszú távra jellemző időjárási viszonyainak összessége, az időjárás elemeinek hosszabb idejű ismétlődése. Ebben a szűk, konzervatív értelemben éghajlata csak egy-egy konkrét helynek lehet. Tágabb értelemben a szomszédos, hasonló éghajlatú helyek összevonásával beszélünk valamilyen földrajzi táj regionális éghajlatáról (például a Kárpát-medence éghajlatáról), földtörténeti kitekintésben pedig az egész légkörben közel azonos módon változó paraméterek miatt az egész Föld éghajlatáról is

paradigmaváltás:

A fogalmat Thomas Kuhn amerikai tudománytörténész tette ismerté 'A tudományos forradalmak szerkezete' (Structure of Scientific Revolutions) című művében, még a hatvanas években.

A fogalom azóta szélesebb körben elterjedt. A wikipédián olvasható meghatározás már sokkal általánosabban szövegez, s nem csak a tudomány területére terjeszti ki a fogalmat. E szerint a paradigma nem más, mint egy elmélet valamely általánosan elfogadott, zárt nézetrendszere

egy adott korszakban, időpontban. Általánosabban: „**A paradigma (vagy korszellem) a gondolkodásoknak, vélekedéseknek, értékeknek és módszereknek egy adott társadalom vagy szűkebben egy közösség minden tagja által elfogadott összességét jelenti.**”

A paradigmaváltás tehát az adott korszakban általánosan elfogadott elveken, megoldási módszereken való változtatás, amely hatékonyabb, jobb, az új kihívásoknak megfelelőbb, eredményesebb megoldásokhoz vezet. Ez a folyamat átlépi a korábban kijelölt határokat, új megközelítési és szemléleti módot vezet be.

(globális) környezeti válság:

A földi ökoszisztémában bekövetkező, így az emberre is kiható kedvezőtlen jelenségek, melyek a földi élővilág sokszínűségét és az emberek egészséges, biztonságos életvitelét, megélhetését veszélyeztetik.

A környezeti válság többek között olyan folyamatokon, állapotváltozásokon keresztül mutatkozik meg, mint:

- a termőföldek meddővé válása
- zöldfelületek, természetes vadvilági élőhelyek beszűkülése
- folyó- és állóvizek elszennyeződése, kiapadása
- az élővilágra ható mérgeanyagok kijutása és felhalmozódása a természetben
- szélsőséges időjárási jelenségek (hirtelen lezúduló, nagymennyiségű csapadék, vagy éppen csapadék hiány)
- globális éghajlatváltozás

stb.

A jelenségek egy részéért bizonyítottan, közvetve- vagy közvetlenül emberi tevékenységgel eredményezi.

kistérség:

Jelen dokumentumban a kistérség fogalma alatt olyan területegységet (épített és természetes) értünk, melyben bizonyos természeti (pl. esőzés) és emberi folyamatok (pl. közlekedés) szoros egymásra hatással jelentkeznek/mennek végbe.

A kistérség nem közigazgatási szempontból körülhatárolt, hanem elsősorban földrajzilag összefüggő területi egység.

Pomáz, illetve a pomázi klímastratégia szempontjából a kistérség alatt azon területeket értjük, ahol környezeti válság bizonyos elemei azonos módon/mértékben jelennek meg, illetve ahol a hatékony megelőzés/védekezés a közeli – az adott problémával szintén érintett – települések összefogásával, közös stratégiai lépések kidolgozásával valósítható meg.

Pilis-Dunakanyar kistérségi klímastratégia (még nem létezik): A kistérségbe tartozó települések közös összefogásával felépített stratégia, a mindnyájukat érintő környezeti válság hathatós mérséklése érdekében.

pl. A kistérségben lehulló nagymennyiségű csapadék a Dera-patak áradásához vezethet. A hatékony árvíz elleni védekezéshez, már a patak pilisszentkereszti szakaszán jelzőszondákat kellene elhelyezni. A csobánkai szakaszon lehetne többek közt az árvizet felfogó záportározókat létesíteni, míg ezek hiányában, az említett két település vízgyűjtőjében keletkező víztömeg Pomázon önt ki, az elsodort szemét pedig Szentendrén gyűlik össze.

A Pomázon kialakuló közlekedési dugókhoz nagymértékben hozzájárul több, környező településen élő autós.

Mindkét példából látható, hogy a több települést érintő problémáról van szó, melyeket hatékonyan csak közös akarattal és cselekvéssel lehet mérsékelni.

SWOT

A SWOT egy olyan elemzési technika, mely a stratégiaalkotás egyik lépése lehet. Segítségével lehet a stratégiában megfogalmazott feladatok, célkitűzések hatékonyságát megvizsgálni. Feltérképezi az elemzés tárgyának az erősségeit, gyengeségeit, lehetőségeit és veszélyeit.

Az elemzésből kapott információk a belső és külső folyamatok javításának alapköveit képezhetik.

Az SWOT elnevezés az elemzés során vizsgált négy terület angol elnevezéseinek kezdőbetűiből tevődik össze:

- Strengths – erősségek
- Weaknesses – gyengeségek
- Opportunities – lehetőségek
- Threats – veszélyek